

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

פרשת מטות

בדין שאלה בהקדש דמים לאחר שבא ליד גזבר

איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו (ל, ג)

בחגיגה (י.) דרשו לא יחל דברו, הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו, דהיינו שישאל לחכם על נדרו ויתירנו.

וכן קיי"ל כבית הלל דנשאלין על ההקדש (עיי' ערכין כג.) בין הקדש בדק הבית בין הקדש למזבח (רמב"ם פ"ד מהל' נדרים ה"ז).

עוד איתא בנדרים (נט.) דהמפריש תרומה יכול להשאל אצל חכם על הפרשתו, אך אם כבר באה התרומה ליד כהן שוב אי אפשר להשאל עליה ע"ש.

ועיי' בש"ך (ח"מ ס"י רנה סק"ו) שהביא שו"ת ר"ב אשכנזי (סי' יד) שכתב בשם הרשב"א דכשם שבתרומה אין נשאלין אחר שבא ליד כהן, ה"ה בהקדש אין נשאלין אחר שבא ליד גזבר.

וכתב הש"ך דלכאורה יש להקשות אמאי כשבא ליד גזבר אינו יכול להשאל, הא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי וקנה ההקדש קנין גמור ואפילו הכי מהני שאלה, אי"כ אף כשמסרו לגזבר נימא דיכול להשאל עליו, ותירץ (ע"פ לשון הרשב"א) דבאמירה לגבוה נהי דהוי כקנין גמור, מ"מ כיון דלא קנה אלא מצד האמירה אתי דיבור ומבטל דיבור, דגלי לן קרא דיש שאלה בנדרים, אבל כשמסרו ליד גזבר הרי קנהו ההקדש במשיכה, ולא אתי דיבור ומבטל מעשה, דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט דאין אחר משיכה כלום ע"ש.

ולכאורה יש להעיר בזה, הרי משעת אמירתו כבר קנה ההקדש קנין גמור, ובמסירתו לגזבר אינו מוסיף בקנין ההקדש, אלא רק מוסר לו דבר שהקדיש מכבר, וא"כ שפיר יכול להשאל על ההקדש שהקדיש באמירתו ולעקרו למפרע, וממילא בטלה ג"כ מסירה לגזבר שלא היתה אלא למסור דבר של הקדש ולא להקנותו.

והנראה לומר בזה, דכיון דאמירתו לגבוה היא לתכלית שימסרנה לגזבר וזו עיקר כונתו שיגיע הדבר לרשות הקדש, ממילא בשעה שהגיע הדבר לתכליתו במסירתו לגזבר הרי זה נדון כנתכוין להקנותו ע"י מסירה, משום דמעשה דמסירה לגזבר הוא גמר והחזקת אמירתו, והיכא דמחזק אמירתו על יד מעשה נעשה גם הדיבור חזק יותר ושוב לא מהני שאלה על אמירתו.

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

וזהו ג"כ ביאור הראיה שהביא הרשב"א מתרומה ביד כהן, דהרי ההפרשה והנתינה הם שני דברים נפרדים, וא"כ אמאי אינו יכול להשאל על ההפרשה וממילא פקע ממנה שם תרומה למפרע ואין בנתינתו כלום, אלא על כרחך לומר דכיון שתכלית ההפרשה היא ליתנה ולזכותה לכהן, ממילא אמרינן דמעשה זה מחזק דיבורו דהפרשה ושוב לא מהני שאלה, ועיין משי"כ בזה בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' רצ אות ה-ו).

***

בדין שאלה בקדשי מזבח לאחר שבא ליד כהן ולאחר שחיטה

ועדיין יש לדון בזה לענין קדשי מזבח, דכל מה שכתבתי שייך דוקא בקדשי בדק הבית דעיקר ענין המסירה לגזבר הוא קנין ממון דהקדש שישתמש בה כרצונו, אבל קדשי מזבח עיקר ההקדש הוא לענין הקרבה לגבוה ואין במסירתו תוספת על אמירתו, שהרי הקרבן קרוי על שם בעליו וחשיב כשלו, וכדאיתא בב"ק (עו.) לגבי קדשי מזבח מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן ולא חשיב כמכרו לשמים ע"ש, ועיקר זכות ההקדש הוא רק לענין הקרבה, ואין מסירתו לכהן אלא שיעשה העבודות שבו, ולכן נראה דאף אחר מסירתו לכהן מהני שאלה.

אך מ"מ נראה דכשם שבקדשי בדק הבית ובתרומה דלאחר המסירה שוב לא מהני שאלה משום דהמעשה מחזק לדיבורו, כמו כן בקדשי מזבח שעיקר תכלית הקדש פיו להקריבו לגבוה, הלכך בתחילת הקרבתו שעשה בו מעשה שחיטה המקדשת להדם להכשירו לזריקה חשיב שפיר מעשה המחזק לאמירתו ושוב לא מהני שאלה.

אך עיין בתוס' בכריתות (יג: ד"ה ארבע) שכתבו דלאחר שחיטה וזריקה ליתא בשאלה, ומשמע דלאחר שחיטה בלבד מהני שאלה, אמנם יש מן האחרונים שכתבו דזריקה שכתבו התוס' לאו דוקא אלא לרווחא דמילתא כתבו כן, והעיקר דאחר שחיטה לא מהני שאלה.

שוב ראיתי במשנה למלך (פי"א מהל' מעשה"ק הי"ד) שדן בזה, והביא לדברי התוס' בכריתות, ובמסקנתו אחר שהביא להא דתרומה ביד כהן לא מהני שאלה, דעתו נוטה דאף בקדשי מזבח לאחר שנתקדשו בכלי חשיב כתרומה ביד כהן ולא מהני שאלה ע"ש, וא"כ ה"ה אחר שחיטה דמקדשת לדם לא מהני שאלה.

ועוד נראה לי לדון ולומר דלא מהני שאלה אחר שחיטה, דהנה איתא בירושלמי נזיר (פ"ה סוף ה"א) דאין נשאלין על התמורה, וביארו האחרונים על פי הגמ' בתמורה (ה: בסוגיא

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

דאי עביד לא מהני, דחלות הקדושה דתמורה אינה מצד הקדש פיו דהא אי עביד לא מהני, אלא דגזירת הכתוב הוא דחל עליו שם תמורה, ונמצא דהוי הקדש תורה ולא הקדש פיו (דפיו אינו אלא כגורם בלבד), ולהכי לא מהני שאלה (עיין זרע אברהם סי' ח אות ב, ובאבני נזר חו"מ סי' קמה ד"ה אדך).

ומעתה נראה למאי דקיי"ל בכל הקדשים ואפילו בחטאת דאם שחטה לשם חולין כשרה (זבחים מו:), וא"כ על כרחך דבשחיטה אין חלות הקדושה מחמתו אלא דין התורה מקדשתו, כלומר כיון דע"י השחיטה מוכשר הקרבן להקרבה על המזבח, גזירת הכתוב הוא שחלה עליו קדושת הקרבה אף בניגוד לרצונו, ונמצא דהוי כמו תמורה דהקדושה היא דין התורה ולהכי לא מהני שאלה אחר שחיטה.

בשבילי הקודש סימן יח אות ג-ט
ע"ש אריכות בזה

***

הקמת נדר במחשבה כשדעתו להוציא בשפתיו

ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה וגו' (ל, ח)

איתא בנדרים (עט.) קיים בלבו קיים, הפר בלבו אינו מופר. וכתב הר"ן ונראה בעיני דילפינן לה משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת, דטעמא מאי משום דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר, אלמא כל שבלבו לקיימו סגי, אלא דיהיב ליה רחמנא כל ההוא יומא להפרה משום דעד דערבא שמשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקיים, דדלמא בתר הכי מפר לה כיון דבתר דעתיה בלחוד אזלינן, ומינה דכל שקיים בלבו קיים לאלתר דהוה ליה כאילו עבר יום שמיעה.

עוד איתא שם (סט:) בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו, ת"ש דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה (שאין הפרה אחר הקמה, ואין הקמה אחר הפרה) אפילו בבת אחת אינו, ופירש הר"ן דהוי כלא אמר כלום ויכול עתה שוב להקם או להפר כרצונו, וכתב עוד שלא נתחוורו לו דברי הרמב"ם בזה שכתב (פ"ג מהל' נדרים הכ"ב) שהרי זה קיים.

והנה ידוע בשם הגאון מקוטנא ז"ל בעל הישועות מלכו שאמר לבאר דעת הרמב"ם ע"פ הגמ' הני"ל קיים בלבו קיים, הפר בלבו אינו מופר, והנה בכל דיבור הרי יש ג"כ מחשבה מה שהולך להוציא בפיו, ולפיכך נהי דמצד דיבורו אינו חל כלל משום כל שאינו בזה אחר זה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

אפילו בבת אחת אינו, מ"מ מצד מחשבתו חל ההיקסם דקיים בלבו קיים, אבל ההפרה דלא מהני בלבו לא חלה, והרי אף אם יחשוב תחלה להפר ואח"כ יחשוב להקים אין ההפרה חלה אלא רק ההקמה, ולכן פסק הרמב"ם שקיים ומופר לך בבת אחת הרי זה קיים. אמנם הקשו על מהלך זה, מהא דכתב הטורי אבן בחגיגה (באבני שהם לדף י" ד"ה דלמא) דהא דמהני הקדש ותרומה במחשבה היינו דוקא היכא שאין בדעתו להוציא בשפתו, אבל אם יש בדעתו להוציא בשפתו לא מהניא מחשבתו, וראיה לזה מהא דקיי"ל נתכוין לומר עולה ואמר שלמים, או נתכוין לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום, ולכאורה קשה הרי הקדש ותרומה מהני במחשבה, וא"כ היה לעולה ולתרומה לחול בשעת מחשבתו שנתכוין לומר עולה או תרומה, אלא ע"כ מוכח שאם בדעתו להוציא בשפתו לא מהניא מחשבתו, וא"כ הכא נמי כיון שהיה בדעתו להוציא בשפתו ואמר קיים ומופר ליכי בבת אחת לא מהני מחשבתו.

ונראה לי ליישב דבריו, דדוקא גבי הקדש ותרומה שהמחשבה פועלת חלות הקדש ותרומה, בזה שייך לומר שאם רוצה להוציא בשפתו אין כח במחשבה לפעול החלות שהרי רצונו שיחול רק ע"י הוצאה בשפתו, משא"כ לענין הקמת נדרים שאין ההקמה פועלת חלות הנדר, אלא הוי רק גילוי דעתו ורצונו שמסכים להנדר ושוב לא יוכל להפר, בזה שפיר י"ל שאף שבדעתו להוציא בשפתו מ"מ מהני ההקמה משעת מחשבתו שהרי כבר אז ע"י מחשבה זו היה רצונו והסכמך דעתו שיתקיים הנדר.

***

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

פרשת מסעי

טעם כתיבת ארבעים ושתים המסעות בתורה

ואלה מסעי בני ישראל וגו' (לג, א)

ברש"י וברמב"ן ביארו למה נכתבו ארבעים ושתים מסעות הללו בתורה, ועיין בספר צרור המור שכתב בזה דברים נפלאים.

ונראה לי להוסיף עוד טעם, על פי מה שכתב הרד"ק (שמואל א י, ג) שבזמן נוב וגבעון שהיה שעת היתר במות היו נוהגים להקריב קרבנות בבית א-ל, לפי שיעקב בנה שם מזבח והקריב עליו, והיו באים שם ישראל להתפלל בזכות יעקב, כי בית א-ל היה מקום קדוש לעולם, והיה מקום נבואה כמו שנאמר וזה שער השמים.

ועיין עוד ברד"ק (שם יא, ד) שהיו מכבדין את המקום לגלל לכבוד המשכן שהיה שם, אף אחר שהיה המשכן בנוב וגבעון.

ומכאן נראה שמקום שהיה בו קדושה, נשאר ממנה רושם קדושה לעולם אף אחר שנסתלק סיבת הקדושה, ולפי זה יש לומר דלפיכך נכתב בתורה כל המסעות שחנו שם בני ישראל, לפי שבמקום חנייתם הקימו שם את המשכן ושרתה שם השכינה, ואע"פ שנסעו משם מ"מ נשאר רושם קדושה על כל המקומות הללו לכל הזמנים.

פאר הלבנון ח"א סימן א אות כה

***

חייבי מיתת בית דין שאי אפשר להמיתם במיתה הכתובה בהם

מות יומת המכה רוצח הוא (לה, כא)

איתא בסנהדרין (מה:): לגבי חייבי מיתות בית דין, אומר שמואל נקטעה יד העדים פטור, מאי טעמא, דבעינא יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא, כלומר דבעינא לקיומי קרא כדכתיב ואם לאו פטור, ופריך ומי בעינן קרא כדכתיב, והתניא מות יומת המכה רוצח הוא, אין לי אלא במיתה הכתובה בו (סייף, שם נב:): מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, ת"ל מות יומת המכה מכל מקום, שאני התם דאמר קרא מות יומת, וליגמר מיניה, משום דהוה רוצח וגואל הדם שני

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

כתובים הבאים כאחד (דלא בעינן קרא כדכתיב) וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדן וכי ע"ש.

ובתוס' במכות (ב. ד"ה כל) הקשו מהא דתניא בתוספתא אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה, ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך, ואמאי הא הוי רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדן, ובעינן בשאר חייבי מיתות קרא כדכתיב.

ובמהרש"א שם עמד על דבריהם דמאי קשיא להו, אימא דדרשה דדריש מקרא דובערת הרע מקרבך דרשה גמורה היא וגלי קרא בזוממין להמיתן בכל מיתה, והוי שפיר רוצח וגואל הדם שני כתובים לגבי שאר חייבי מיתות, ולכן הגיה את לשון התוס' שצריך לומר דבתוספתא תניא כל חייבי מיתות שאי אתה יכול להמיתן וכי.

והמהר"ם כתב ליישב הגירסא שלפנינו דהתוס' ס"ל דהדרשה דובערת הרע מקרבך אינה דרשה גמורה, שאם היא דרשה גמורה אמאי אמרינן בסנהדרין דהוי רוצח וגואל הדם שני כתובים הבאים כאחד, ולא נזכר בשום מקום גם עדים זוממין.

ונראה לי שיש לבאר עוד הגירסא שלפנינו בדרך אחר, דהנה הא דעדים זוממין שרצו לחייב מיתת ב"ד נהרגים באותה מיתה, אינו דין מיתה חדש שנותנים עליהם מחמת חומר העבירה כמו חילול שבת, אלא רק משום כאשר זמם שרצו לגרום מיתה להנידון כן נותנים להם, וא"כ אם העידו על אחד שחייב סקילה כגון שחילל שבת ונימא שאם אי אפשר לסקלו אין הורגין אותו במיתה אחרת, א"כ היאך נימא בעדים זוממין שאם אי אפשר לסקלם ניתן להם מיתה אחרת הרי כל דינם למיתה אינו אלא מחמת כאשר זמם, וכיון שלהנידון לא היו נותנים מיתה אחרת מהיכי תיתי שניתן להם מיתה אחרת הא לא הוי כאשר זמם, ולכן אף שהדרשה דובערת הרע מקרבך דרשה גמורה היא לרבות עדים זוממין לכל מיתה שאתה יכול, מ"מ היאך יתכן דקרא דובערת הרע מקרבך יוציא להקרא דכאשר זמם ממשמעותו וניתן להם מיתה אשר לא זממו כלל לחייב הנידון בה, וע"כ צ"ל דמדגלי קרא דובערת שנותנים לזוממין מיתה אחרת, ע"כ שגם להנידון שהעידו עליו נותנים מיתה אחרת, ושפיר הקשו התוס' הא הוי רוצח וגואל הדם שני כתובים הבאים כאחד.

ואין להקשות לדרכינו אמאי איצטריך קרא לרבות עדים זוממין לכל מיתה, תיפוק ליה מכאשר זמם, שהרי רצו לחייב להנידון בכל מיתה, די"ל דאיצטריך קרא להיכא דאפשר לקיים הסקילה בהנידון אם לא היו מזימין אותם, והוה אמינא שבאופן זה אם הוזמו אין עליהם אלא חיוב סקילה ולא מיתה אחרת [וכעין הא דאמרינן שם (ע"ב) גבי עדים זוממין שאין נמכרים בעבד עברי, סבר רב המנונא למימר דהני מילי היכא דאית ליה (להנידון)]

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פר' מטות מסעי תשע"ז

לשלם, דמיגו דאיהו לא מזדבן אינהו נמי לא מזדבנו, ואע"ג דאילו לא היה לו לשלם היה נמכר], קמ"ל קרא דובערת שאפילו בכה"ג נותנים להם מיתה אחרת, וחשיב שפיר כאשר זמם משום שאם לא היו יכולים לסקול להנידון היו נותנים לו מיתה אחרת. אבל אם לא היה שייך כלל דין מיתה אחרת בהנידון ודאי שלא היו יכולים לרבות מובערת לחייב עדים זוממים במיתה אחרת, דהא לא הוי כלל כאשר זמם וכמו שנתבאר.

והנה התוסי' תירצו לקושייתם בשם הר"ר יוסף, דרוצח וגואל הדם הוו שני כתובים הבאים כאחד לענין שלא נלמוד מהם שאר חייבי מיתות להמיתם אף במיתה שאינה מארבע מיתות ב"ד, אבל בארבע מיתות ב"ד פשיטא דנמיתם ככל חייבי מיתות. כלומר דלרוצח אפשר להמיתו אף במיתה שאינה מארבע מיתות ב"ד, ולשאר חייבי מיתות אין להמיתם אלא באחד מארבע מיתות ב"ד.

ולדרכנו נמצא שבעדים זוממין יהיה דינם חלוק, דבעדים זוממין של רוצח אפשר להמיתם מדין כאשר זמם בכל מיתה שהיא, ובעדים זוממין של שאר חייבי מיתות אפשר להמיתם רק באחד מארבע מיתות ב"ד.

ובעיקר סברת הר"ר יוסף שכתב דבשאר חייבי מיתות אם אי אפשר להמיתם במיתה הכתובה בהם פשיטא דנמיתם באחד מארבע מיתות ב"ד, נראה דס"ל שכל מי שנתחייב באחד ממיתות ב"ד יש עליו חיוב מיתת ב"ד כללי שב"ד מחוייבים להמיתו, ונוסף לזה יש עליו חיוב מיתת ב"ד בפרטות באיזה מיתה להמיתו, ולכן כשאי אפשר להמיתו במיתה הכתובה בו בפרטות פשיטא שממיתין אותו בשאר מיתות ב"ד, אבל מיתה אחרת אינה קרויה כלל מיתת ב"ד ואינם יכולים להמיתו בזה, משא"כ רוצח דאיכא ריבוי מיוחד לכל מיתה שאתה יכול.

***

לרפ"ש, להנצחה ולהצלחה, ניתן
לתרום להוצאת העלון
מוסדות זרע ברכ' ת"ד 2093 צפת
zera.berach@gmail.com